

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 427/2023-16

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Dudíša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti **DPS financial consulting, s. r. o.**, Tamaškovičova 17, Trnava, IČO 46 713 930, zastúpenej advokátskou kanceláriou PETKOV & Co s. r. o., Šoltésovej 14, Bratislava, IČO 50 430 742, ktorá koná prostredníctvom advokáta a konateľa Mgr. Ivana Petkova, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Cdo 169/2021 z 26. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. februára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 4 Cdo 169/2021 z 26. októbra 2022 (ďalej len „napadnutý rozsudok najvyššieho súdu“). Sťažovateľka navrhuje napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutého rozsudku a pripojených príloh vyplýva, že sťažovateľka vystupovala ako žalovaná v spore vedenom Okresným súdom Dolný Kubín (ďalej len „okresný súd“) proti žalobkyni fyzickej osobe o určenie, že nehnuteľnosti nie sú zaťažené záložným právom. Okresný súd rozsudkom č. k. 10 Csp 20/2018-105 zo 17. júla 2019 žalobe vyhovel a určil, že dotknuté nehnuteľnosti vo vlastníctve žalobkyne nie sú zaťažené záložným právom v prospech sťažovateľky zapísaným na príslušnom liste vlastníctva. Okresný súd ustálil, že žalobkyňa bola vlastníčkou nehnuteľností, ktoré boli zaťažené záložným právom zabezpečujúcim pohľadávku pôvodného veriteľa OTP Banky Slovensko a. s., ktorá bola postúpená na sťažovateľku. Žalobkyni

svedčilo hmotnoprávne postavenie záložcu, nebola dlžníčkou sťažovateľky ani pôvodného veriteľa. Existencia naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení mala podľa okresného súdu vyplývať z neistého postavenia žalobkyne, ktorej sťažovateľka reálne hrozila výkonom záložného práva. Okrem toho žalobkyňa bola v konaní vedenom pod sp. zn. 6 Csp 17/2018 v rámci nariadeného neodkladného opatrenia uložená povinnosť podať žalobu, ktorej predmetom bude určenie, že dotknuté nehnuteľnosti nie sú zaťažené záložným právom. Okresný súd vyvodil, že pohľadávka sťažovateľky zabezpečená záložným právom je premlčaná, vo vzťahu k premlčaniu záložného práva podľa okresného súdu nebolo potrebné, aby bola vznesená námietka premlčania zabezpečenej pohľadávky, relevantným je skúmanie, kedy uplynula premlčacia doba takejto pohľadávky. Záložné právo sa v tomto prípade premlčalo v rovnaký deň ako ním zabezpečená pohľadávka. Okresný súd ďalej konštatoval, že pokiaľ sa záložca dôvodne dovolal premlčania záložného práva, je nepochybné, že záložný veriteľ sa už nemôže domôcť predaja alebo iného speňazenia zálohu, teda ani uspokojenia zabezpečenej pohľadávky z výťažku zo speňazenia zálohu, a záložné právo nemôže byť naďalej (ani v budúcnosti) spôsobilým právnym prostriedkom na uspokojenie zabezpečenej pohľadávky. Za daných okolností je záložné právo iba naturálnou obligáciou, ktorá je z dôvodu vznesenia námietky premlčania nevykonateľná, a preto žaloba o určenie, že vec nie je zaťažená záložným právom, vedie k odstráneniu stavu právnej neistoty vlastníka veci.

3. Rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) č. k. 10 Co 250/2019 z 30. novembra 2020 bol rozsudok okresného súdu potvrdený. Odvolací súd akceptoval žalobkyňou namietané premlčanie záložného práva v časovom rozhraní, ako to určil okresný súd. V dôsledku úspešného dovolania sa premlčania záložného práva sťažovateľka nemôže pristúpiť k jeho výkonu, zároveň nemožno očakávať, že sťažovateľka dobrovoľne oznámi príslušnému orgánu katastra, že ustupuje od výkonu záložného práva a žiada jeho výmaz. Vzhľadom na konkrétne okolnosti prejednávaneho prípadu žalobkyňa podľa odvolacieho súdu preukázala ohrozenie svojho vlastníckeho práva prípadným výkonom (premlčaného) záložného práva záložným veriteľom – sťažovateľkou, teda bol daný naliehavý právny záujem na požadovanom určení.

4. Sťažovateľka napadla rozsudok krajského súdu dovolaním, ktorého prípustnosť založila na existencii vady zmätočnosti podľa § 420 písm. f) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“), ako aj na nesprávnom posúdení právnych otázok odvolacím súdom v zmysle § 421 ods. 1 CSP.

5. Namietaná vada zmätočnosti podľa jej názoru spočívala v nesprávnom posúdení procesnej prípustnosti žaloby a tiež existencii naliehavého právneho záujmu. Podľa sťažovateľky súd nemôže na základe právnej skutočnosti – premlčania určiť, že záložné právo nevzniklo, resp. zaniklo. Žalobkyňa mala k dispozícii podanie inej žaloby, čo svedčí o neexistencii jej naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení. Konajúce súdy podľa sťažovateľky prihliadli na premlčanie pohľadávky zabezpečenej záložným právom bez splnenia zákonných predpokladov.

6. K nesprávnomu právnemu posúdeniu sťažovateľka uviedla, že dosiaľ nebola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu vyriešená otázka, či môže súd svojím rozsudkom určiť neexistenciu záložného práva viaznuceho na nehnuteľnosti v prípade, keď žalobca takéto určenie požaduje z dôvodu premlčania záložného práva. Podľa sťažovateľky premlčanie zabezpečeného (hlavného) záväzku a ani premlčanie záložného práva nie sú právne skutočnosti, s ktorými zákon spája zánik

záložného práva, konajúce súdy preto neprípustne prekročili zákonom stanovený rozsah dôvodov, ktoré by ako jediné mohli byť podkladom takého určovacího rozhodnutia, a tým konali v rozpore s čl. 2 ods. 2 ústavy. Dôvody na zánik záložného práva sú dané taxatívne, pričom v dôsledku premlčania zabezpečená pohľadávka a ani záložné právo nezanikajú, ale sa stávajú právami súdne nevymáhateľnými; naďalej však ostávajú existovať, a to vo forme naturálnej obligácie.

7. Druhá podľa sťažovateľky nesprávne vyriešená právna otázka mala spočívať v posúdení, či môže súd prihliadnuť na premlčanie záložného práva, ak súčasne nie sú splnené zákonné podmienky na to, aby mohol prihliadnuť na premlčanie pohľadávky, ktorú záložné právo zabezpečuje. V konaní nebolo preukázané, že by sa hlavný dlžník premlčania hlavného záväzkového vzťahu dovolal.

8. Najvyšší súd dovolanie podané sťažovateľkou zamietol ako nedôvodné podľa § 448 CSP. K namietanej vade zmätočnosti uviedol, že žalobkyni bola povinnosť podať žalobu uložená uznesením okresného súdu č. k. 6 Csp 17/2018 z 18. mája 2018 (ďalej len „uznesenie o nariadení neodkladného opatrenia“). Nemôže byť preto na ťarchu žalobkyne, že si plnila z hľadiska nariadeného neodkladného opatrenia svoju procesnú povinnosť uloženú jej právoplatným súdnym rozhodnutím. V záujme odstránenia spornosti a trvalého usporiadania vzťahov dočasne upravených predmetným neodkladným opatrením bol daný naliehavý právny záujem na žalobkyňou požadovanom určení. Zamietnutie predmetnej žaloby z dôvodu jej procesnej neprípustnosti, ako to sťažovateľka naznačovala, by v takomto prípade bolo v konečnom dôsledku popretím zmyslu § 336 ods. 1 a 2 CSP, vnútornej bezrozpornosti právneho poriadku a predvídateľnosti práva (princípu právnej istoty) a ochrany dôvery občanov v právo a súdnu moc. Komplexné posúdenie otázky existencie naliehavého právneho záujmu v zmysle § 137 písm. c) CSP v konkrétnom prípade je aj otázkou správnosti právneho posúdenia, ktorej prípadná nesprávnosť sama osebe nezakladá vadu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP, ale dovolací súd sa tejto otázke venoval v rámci uplatneného dôvodu dovolania spočívajúceho v nesprávnom právnom posúdení. K sťažovateľkou tvrdenému nesprávnomu posúdeniu premlčania zabezpečeného záväzku a tiež vzťahu medzi zabezpečeným záväzkom a akcesorickým záväzkom vyplývajúcim zo záložného práva dovolací súd uviedol, že sťažovateľka namieta nesprávne právne posúdenie, avšak toto nezakladá vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP. Sťažovateľka tak podľa dovolacieho súdu uplatnila existenciu vady zmätočnosti neopodstatnene.

9. Dovoláciu námietku spočívajúcu v nesprávnom právnom posúdení otázky, či súd môže vyhovieť žalobe znejúcej „na určenie neexistencie záložného práva“, ak žalobkyňa určenie neexistencie záložného práva odvodzuje od premlčania práva záložného veriteľa vykonať záložné právo, považoval dovolací súd za prípustnú.

10. Najvyšší súd poukázal na zákonné dôvody spôsobujúce zánik záložného práva, medzi ktoré premlčanie nepatrí. Účelom premlčania je pôsobiť na veriteľa, aby v primeranom čase uplatnil svoje subjektívne právo v zmysle známej rímsko-právnej zásady *vigilantibus iura scripta sunt* a na druhej strane je dôsledkom požiadavky právnej istoty, ktorá sa prejavuje i v tom, aby nepretrvávali nevyjasnené právne vzťahy a neuspokojené práva bez časového obmedzenia po neprimerane dlhú dobu. Účinné vznesenie námietky premlčania práva znamená, že súd oprávnenej osobe nemôže premlčané právo priznať. Jej vznesenie je významné iba vo vzťahu k právu záložného veriteľa domáhať sa uspokojenia zo zálohu. Pri záložnom práve k nehnuteľnosti,

ktoré je zapísané v katastri nehnuteľností, je potrebné na rozdiel od klasického záväzkového vzťahu rozlišovať dva aspekty. Prvým je uplatnenie námietky premlčania pred súdom, v dôsledku čoho pri jej dôvodnosti nemôže byť právo priznané. Druhým aspektom je evidencia záložného práva v katastri nehnuteľností, ktorá je v zásade od uplatnenia námietky premlčania nezávislá, a tak podľa platnej právnej úpravy nie je naplnený účel premlčania len samotným vznesením námietky premlčania. V praxi preto rezonuje problém, či možno bez ďalšieho záložné právo, ktorého výkon je premlčaný, vymazať z príslušného registra záložných práv, prípadne aký určovací rozsudok je relevantným podkladom na výmaz záložného práva z registra, keď napriek úspešnému uplatneniu námietky premlčania záložné právo vo svojej naturálnej podobe *de iure* trvá. Podľa dovolacieho súdu vznesenie námietky premlčania nespôsobuje zánik práva, ale iba zánik nároku, nie je teda možné v prípade vznesenia námietky premlčania záložné právo vykonať proti vôli povinného subjektu (záložcu). Logicky z toho potom vyplýva, že premlčaním záložného práva a po vznesení námietky premlčania zo strany záložcu nemá registrácia záložného práva viaznuceho k nehnuteľnosti v katastri nehnuteľností žiadny ďalší zmysel a v konečnom dôsledku len obmedzuje záložcu nakladať s objektom jeho vlastníckeho práva. Dovolací súd pre absenciu právnej úpravy výslovne riešajúcej tento problém pristúpil k realizácii povinnosti vyplniť medzeru v právnom predpise pomocou sudcovskej tvorby práva v zmysle čl. 4 ods. 2 Základných princípov CSP a konštatoval:

*„Na uvedenom základe najvyšší súd (aplikáciou základných zásad právneho poriadku) nazerá na vec cez prizmu povolených hraníc pre sudcovskú tvorbu práva tak, že určovací výrok v znení, že sporné nehnuteľnosti nie sú zaťažené záložným právom v prospech žalovanej, ku ktorému dospeli sudy nižších inštancií v prejednávanej veci, je spôsobilým podkladom pre výmaz predmetného záložného práva z katastra nehnuteľností aj proti vôli záložného veriteľa. V konkrétnom záložno-právnom vzťahu, pri konkurencii práv záložného veriteľa, ako nositeľa práva, ktorému patrí pohľadávka zabezpečená zálohom na jednej strane a záložcu na strane druhej, ako nositeľa povinnosti z premlčaného záložného práva, dovolací súd uprednostnil dispozičné právo (*ius disponendi*) záložcu nakladať s predmetom jeho vlastníctva. Ak totiž záložné právo nie je možné realizovať, nakoľko bolo premlčané a záložca dôvodne vznesol námietku premlčania, neexistuje žiadny dôvod na to, aby bola vec v príslušnom registri zaťažená nevykonateľnou ťarchou. Sumarizujúc uvedené, dospel dovolací súd k záveru, že by bolo v rozpore s princípom všeobecnej spravodlivosti, ak iba v dôsledku absencie právnej úpravy ohľadom právnych následkov premlčania výkonu záložného práva bolo znemožnené žalobkyni (záložcovi) ako vlastníčke sporných nehnuteľností realizovať v plnom rozsahu výkon dispozičných oprávnení súvisiacich s jej vlastníckym právom, garantovaných čl. 20 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy, ktorá ako bdelý vlastník riadne vznesla námietku premlčania záložného práva voči záložnému veriteľovi a zároveň splnila procesnú povinnosť uloženú jej právoplatným súdnym rozhodnutím.“ (bod 30 napadnutého rozsudku).*

11. Ďalej doplnil, že sudy nevyslovili neexistenciu záložného práva, ale určili, že sporné nehnuteľnosti nie sú zaťažené záložným právom. *Obiter dictum* dovolací súd poukázal na názor odbornej literatúry, v zmysle ktorého záložca má naliehavý právny záujem na tom, aby súd v sporovom konaní určil, že premlčané záložné právo nie je vykonateľné vzhľadom na dovolanie sa premlčania záložcom a takýto určujúci rozsudok je podkladom na výmaz záložného práva z príslušného registra záložných práv, a to napriek tomu, že záložné právo vo svojej naturálnej

podobe *de iure* trvá. Ako priliehavejší petit označil petit znejúci na určenie, že premlčané záložné právo nie je vykonateľné vzhľadom na dovolanie sa premlčania záložcom, avšak pri riešení procesnej prípustnosti žaloby podľa § 137 písm. c) CSP (ako už bolo uvedené) nemôže byť na ťarchu žalobkyne skutočnosť, že si plnila z hľadiska nariadeného neodkladného opatrenia svoju procesnú povinnosť uloženú jej právoplatným súdnym rozhodnutím v zmysle § 336 ods. 1 CSP. V záujme spravodlivého usporiadania vzťahov tak dovolací súd považoval sťažovateľkou uplatnený dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP vo vzťahu k prvej nastolenej právnej otázke za nedôvodný.

12. V druhej nastolenej otázke sťažovateľka namietala nesprávne prihliadnutie na premlčanie záložného práva, pretože úverový dlžník sa proti sťažovateľke zákonom predpokladaným spôsobom v relevantnom procesnom postavení dosiaľ nedovolal (nevzniesol námietku) premlčania zabezpečeného dlhu, a preto ani nebolo možné prihliadnuť na premlčanie akcesorického (záložného) práva. Dovolací súd v tejto súvislosti uviedol, že s ohľadom na teleologický výklad § 100 ods. 2 tretej vety zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) ako predpoklad účinného premlčania záložného práva nie je potrebné vyžadovať vznesenie námietky premlčania zabezpečovanej pohľadávky, keďže v konkrétnom prípade je významnou iba skutočnosť, či uplynula premlčacia doba zabezpečovanej pohľadávky, pričom je bez právnej relevancie, či bola záložným dlžníkom vo vzťahu k zabezpečovanej pohľadávke aj vznesená námietka premlčania. Podporne poukázal aj na záver ústavného súdu vo veci sp. zn. II. ÚS 250/2011. Závery odvolacieho súdu korešpondujú s uvedenými úvahami, preto v tejto časti bolo dovolanie sťažovateľky zamietnuté ako nedôvodné.

II.

Argumentácia sťažovateľky

13. Sťažovateľka proti napadnutému rozsudku najvyššieho súdu, ktorým bolo zamietnuté jej dovolanie, argumentuje:

a) Najvyšší súd arbitrárnym spôsobom rozhodol o neprípustnosti dovolania pre existenciu vady zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP, ako aj o nedôvodnosti dovolania pre nesprávne právne posúdenie, čím aproboval stav, keď sťažovateľka bola pozbavená svojho existujúceho záložného práva a aj poradia, ktoré sa na ňu vzťahovalo.

b) Konkrétne namieta, že naliehavý právny záujem sťažovateľky nemohol byť daný právoplatným rozhodnutím súdu. Okresný súd uložil sťažovateľke povinnosť podať nesprávnu žalobu, žalobkyňa tento výrok uznesenia ani nenapadla odvolaním. Toto pochybenie okresného súdu nemôže ísť na ťarchu sťažovateľky, mala by ho znášať pasívna žalobkyňa. Sťažovateľka výrok súdu o povinnosti podať žalobu nemohla napadnúť, nebola stranou tohto konania, ktoré smerovalo proti dražobnej spoločnosti. Žalobkyňa mala k dispozícii podanie žaloby o zdržanie sa výkonu záložného práva, ktorá je svojou povahou žalobou na plnenie a má prednosť pred určovacou žalobou. Takýto rozsudok súdu by bol aj podkladom na zápis obmedzujúcej poznámky do príslušného katastra nehnuteľností, pričom by nedošlo k výmazu existujúceho záložného práva a strate jeho poradia. Nemožno vylúčiť situáciu, keď by žalobkyňa v budúcnosti súhlas s výkonom záložného práva udelila. Žalobkyňa teda nemala naliehavý právny záujem, a preto bola podaná žaloba procesne neprípustná, na čo mal dovolací súd primerane reagovať.

c) Za ústavne neudržateľný a arbitrárny považuje sťažovateľka výklad najvyššieho súdu smerujúci k možnosti vymazať záložné právo z evidencie katastra, ak bola záložcom vznesená námietka premlčania. Tento právny názor nepokrýva otázky, akým spôsobom sa záložný veriteľ bude môcť uspokojiť zo svojho zálohu, ak by na to záložca udelil súhlas, rovnako nebola vyriešená otázka zániku jej poradia ako záložného veriteľa. Najvyšší súd tieto dôsledky dopadajúce na sťažovateľku vôbec neriešil. Zákonodarca nespája s premlčaným právom následok jeho zániku, resp. možnosť jeho výmazu z evidencie katastra, konajúce súdy tak neprimerane nad rámec zákona poskytli ochranu žalobkyni na úkor práv sťažovateľky. Právny stav vytvorený konajúcimi súdmi ani nezodpovedá skutočnému stavu, keď medzi sťažovateľkou a žalobkyňou existuje hmotnoprávny vzťah, ktorý má povahu naturálnej obligácie.

d) Sťažovateľka namieta aj správnosť záverov najvyššieho súdu o možnosti prihliadať na námietku premlčania výkonu záložného práva, ak nebola vznesená námietka premlčania zabezpečenej pohľadávky. Odkaz na nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 250/2011 nebol priliehavý, pretože na rozdiel od prejednávanej veci vo veci vedenej ústavným súdom bola osoba dlžníka a záložcu totožná. Konajúce súdy neprimerane prihliadli na premlčanie bez splnenia zákonných predpokladov, dlžník sa proti veriteľovi dosiaľ premlčania nedovolal. Súd nemôže prihliadnuť na premlčanie akcesorického (záložného) práva (vo vzťahu ku ktorému záložca ako oprávnená osoba vznesol námietku premlčania) skôr, než sú splnené všetky zákonné podmienky vrátane vznesenia námietky premlčania „hlavným“ záväzkovým dlžníkom. V opačnom prípade, totiž nastáva situácia rozporná s § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého sa záložné právo nepremlečuje skôr ako zabezpečená pohľadávka.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

14. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu. Najvyšší súd podľa sťažovateľky arbitrárnym spôsobom posúdil neprípustnosť dovolania pre existenciu vady zmätočnosti, a to akceptovaním procesne neprípustnej žaloby pre nedostatok naliehavého právneho záujmu, rovnako arbitrárne sa najvyšší súd vysporiadal s právnymi otázkami formulovanými sťažovateľkou, v dôsledku nesprávneho právneho posúdenia, ktoré na vec súdy aplikovali, sťažovateľka *de facto* prišla o zabezpečenie svojej pohľadávky.

15. Ústavný súd preskúmal, či závery dovolacieho súdu nie sú arbitrárne, resp. nedostatočne odôvodnené, čo by mohlo zakladať porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

16. Najvyšší súd pri posudzovaní dôvodu dovolania podľa § 420 písm. f) CSP v okolnostiach konkrétneho prípadu posúdil možnosť existencie naliehavého právneho záujmu žalobkyne, ktorý vyvodil z iného právoplatného súdneho rozhodnutia, a to uznesenia o nariadení neodkladného opatrenia, ktorým bola dražobnej spoločnosti uložená povinnosť zdržať sa realizácie dobrovoľnej dražby, a to až do právoplatnosti rozhodnutia o veci samej, a žalobkyni uložená povinnosť podať proti záložnému veriteľovi žalobu vo veci samej, ktorej predmetom bude určenie, že sporné nehnuteľnosti nie sú zaťažené záložným právom. Opačný postup označil najvyšší súd za popretie

zmyslu § 336 ods. 1 a 2 CSP, vnútornej bezrozpornosti právneho poriadku a predvídateľnosti práva (princípu právnej istoty) a ochrany dôvery občanov v právo a súdnu moc. Najvyšší súd teda k tejto námietke sťažovateľky zaujal stanovisko, ktoré je z pohľadu ústavného súdu riadne odôvodnené, zohľadňujúce konkrétne okolnosti prejednávanej veci a uprednostňujúce materiálnu ochranu práv pred prísny formalizmom. Bližšie právne zhodnotenie vhodnosti žalobného petitu poskytol dovolací súd v časti hodnotiacej namietané nesprávne právne posúdenie veci.

17. Z hľadiska právneho posúdenia bola v prejednávanej veci vecne riešená otázka premlčania záložného práva. Následky spojené s touto právnou skutočnosťou zákon vo vzťahu k záložnému právu neupravuje, v aplikačnej praxi preto nie je ustálený jednoznačný postup, resp. záver, aké následky premlčanie záložného práva vyvoláva. Rovnakou optikou vnímal prejednanú vec aj najvyšší súd. V tomto kontexte preto podľa názoru ústavného súdu neobstojí námietka sťažovateľky, že žalobkyňa mala podať odvolanie proti uzneseniu o nariadení neodkladného opatrenia z dôvodu, že jej bola uložená povinnosť podať nesprávny typ žaloby. Od žalobkyne nebolo možné spravodlivo žiadať, aby sama posúdila, aký typ žaloby je na vyriešenie jej situácie vhodný, a to z dôvodu absencie zákonnej úpravy, ako aj aplikačnej praxe najvyšších súdnych autorít, na ktoré by sa eventuálne mohla odvolávať.

18. Ústavný súd súhlasí aj s názorom najvyššieho súdu, že otázka existencie naliehavého právneho záujmu je úzko spätá aj s právnym posúdením veci ako celku, ku ktorému sa najvyšší súd vyjadril v ďalšej časti svojho rozsudku. Keďže sťažovateľka rozporuje aj túto časť napadnutého rozsudku najvyššieho súdu, bola aj táto časť podrobená prieskumu ústavného súdu.

19. Ústavný súd konštatuje, že k oboj dovolačím otázkam, ktoré sťažovateľka formulovala, najvyšší súd poskytol dôkladné a podrobné odôvodnenie, s ktorým sa ale sťažovateľka nestotožňuje a považuje ho za nesprávne.

20. Pri zodpovedaní prvej dovolačej otázky najvyšší súd zohľadnil jednak absenciu právnej úpravy, ako aj konkrétne okolnosti prejednávanej veci a na vec vyslovil svoj právny názor, aplikujúc čl. 4 ods. 2 CSP o sudcovskej tvorbe práva. Jeho právny názor teda ani nemôže zodpovedať striktno dikcii konkrétnej právnej normy, pretože takej normy niet. Právne posúdenie v súlade s aplikovaným čl. 4 ods. 2 CSP by teda malo zodpovedať princípom všeobecnej spravodlivosti a princípom, na ktorých spočíva procesný kódex, tak, aby výsledkom bolo rozumné usporiadanie procesných vzťahov zohľadňujúce stav a poznatky právnej náuky a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít a v tomto rámci ústavný súd posúdil závery najvyššieho súdu v časti prvej dovolačej otázky.

21. Princíp sudcovského dotvárania práva zakotvený v čl. 4 CSP sa týka hľadania riešenia procesnej otázky v prípade absencie výslovného pravidla a jeho účelom je zabrániť odmietnutiu spravodlivosti z dôvodu právno-pozitivistického formalizmu, resp. neprimeraného lipnutia iba na doslovnom znení právnej normy. V prejednávanej veci najvyšší súd odobril rozhodnutia nižších súdov v otázke procesnej prípustnosti žaloby o určenie a prípustnosti vzniesenia námietky premlčania v takomto type konania s následkom možnosti výmazu záložného práva z evidencie katastra nehnuteľností. Z pohľadu ústavného súdu ide teda o zhodnotenie procesnej otázky, ktorú v prípade absencie výslovej dikcie zákona možno riešiť aj prostredníctvom dotvorenia práva sudcom za splnenia podmienok podľa čl. 4 ods. 2 CSP.

22. Ústavný súd identifikoval, že aj v odbornej verejnosti prebieha diskusia o nedostatkoch právnej úpravy týkajúcej sa následkov premlčania záložného práva. Bol vyslovený názor, podľa ktorého sa určovacou žalobou možno domáhať určenia, že záložné právo tu nie je v dôsledku jeho premlčania a takýto rozsudok môže byť podkladom na výmaz záložného práva z evidencie katastra (porov. MRVA, M. Premlčanie záložného práva zriadeného podľa § 151a a nasl. zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov a následky jeho premlčania. In: *Bulletin slovenskej advokácie* č. 10/2016, s. 14 a nasl.).

23. Ďalej sa objavil aj názor, že súd určovacím rozsudkom ku dňu vyhlásenia rozhodnutia deklaruje, či požadované právo existuje alebo neexistuje. Keďže záložné právo, ktorého výkon je premlčaný, naďalej ako vecné právo existuje, petit žaloby o určenie neexistencie záložného práva nemá hmotnoprávnu oporu v zákone. Záložca sa môže s výhľadom na úspech domáhať len určenia, že výkon záložného práva je vo vzťahu ku konkrétnym pohľadávkam premlčaný. Tento rozsudok ale nemôže byť podkladom na výmaz záložného práva z katastra nehnuteľností pre absenciu adekvátnej hmotnoprávnej a procesnej úpravy. Na základe právoplatného rozsudku súdu, ktorým sa určí premlčanie výkonu záložného práva, resp. nevykonateľnosť záložného práva, dôjde k zmene tohto záložného práva a príslušný orgán katastra k záložnému právu zapíše aj poznámku o tom, že výkon tohto práva je vo vzťahu ku konkrétnej zabezpečenej pohľadávke premlčaný [porov. PREDÍK, M., VALACHOVIČ, M. Niekoľko poznámok k výkonu záložného práva a jeho premlčaniu (2. časť). In: *Bulletin slovenskej advokácie* č. 1-2/2019, s. 12 a nasl.].

24. Iní autori zastávajú názor, že záložca má naliehavý právny záujem na určení, že premlčané záložné právo nie je vykonateľné vzhľadom na dovolanie sa premlčania záložcom. Podľa nich je prijateľná interpretácia, že takýto určovací rozsudok je podkladom na výmaz záložného práva z príslušného registra záložných práv, a to napriek tomu, že záložné právo vo svojej naturálnej podobe *de iure* trvá (porov. ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – § 450. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1241.).

25. Ústavný súd pre komplexnosť pohľadu považuje za vhodné poukázať aj na návrh novely Občianskeho zákonníka, ktorý bol na verejné pripomienkovanie predložený už 15. októbra 2018, kde sa v navrhovanom § 114h zakotvuje, že „*Ak je právo, z ktorého premlčaný nárok vyplýva, zapísané vo verejnom zozname alebo registri, možno ho vymazať na základe rozhodnutia súdu o tom, že tu takéto právo nie je.*“.

Dôvodová správa k tomuto ustanoveniu uvádza, že „*Vzhľadom na celkovú zmenu koncepcie inštitútu premlčania v súkromnom práve je nevyhnutné zaviesť osobitné pravidlo pre účinky premlčania vo vzťahu k nárokom, ktoré sa neuplatňujú na súde (napr. nároky zo záložného alebo zádržného práva). Primárnym účinkom je oprávnenie povinnej osoby mimosúdne namietnuť premlčanie, v dôsledku čoho nemôže veriteľ svoj nárok vykonať. Tohto práva sa povinná osoba nemôže vopred vzdať (porovnaj § 114g ods. 4). Napriek tomu, že dôvodne vznesenou námietkou premlčania nedochádza k reálnemu zániku práva ani premlčaného nároku, v záujme právnej istoty je povinná osoba oprávnená domáhať sa žalobou podľa § 137 písm. c) CSP určenia, na základe ktorého bude možný výmaz príslušného práva z verejného zoznamu alebo registra. Typickým príkladom je premlčaný nárok zo záložného práva, pri ktorom nie je daný legitímny dôvod časovo neobmedzeného trvania jeho zápisu (aj keď samotné záložné právo nezaniklo) a záložca sa môže*

úspešne domáhať určenia, že záloh nie je záložným právom zaťažený. K týmto záverom dospela súdna prax už za predchádzajúcej úpravy. “.

26. Riešenie, ktoré najvyšší sud v napadnutom rozsudku zvolil, tak z pohľadu ústavného súdu zodpovedá prevažujúcemu názoru odbornej verejnosti o procesnej možnosti podania určovacej žaloby, v rámci ktorej bude vznesená námietka premlčania záložného práva, a takýto rozsudok môže slúžiť ako podklad na výmaz záložného práva z katastra nehnuteľností. Toto riešenie zodpovedá aj navrhovanej novej právnej úprave. Ide teda o riešenie zohľadňujúce stav a poznatky právnej náuky.

27. V súvislosti s povahou premlčaného práva na výkon záložného práva možno poukázať (pri podobnosti hmotnoprávnej úpravy) aj na rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 21 Cdo 2185/2009 z 21. decembra 2010: *«Aj keď premlčané právo pretrváva – všeobecne vzaté – ako tzv. naturálna obligácia, nemožno takýto záver bez ďalšieho vziať na záložné právo. K speňaženiu zálohu môže dôjsť na návrh záložného veriteľa, ak osobitné právne predpisy neustanovujú iné spôsoby speňaženia, napr. vo verejnej dražbe vykonávanej podľa zákona č. 26/2000 Zb., o verejných dražbách, v znení neskorších predpisov, alebo súdnym predajom zálohu (porov. § 165a ods.1 ObčZ). Ak záložný dlžník namietol dôvodne premlčanie záložného práva, nemožno tu úspešne dovodzovať tzv. naturálnu obligáciu spočívajúcu v možnosti uspokojenia zaistenej pohľadávky z výťažku speňaženia zálohu, pretože speňaženie zálohu na návrh záložného veriteľa tu už nemôže byť vykonané a dobrovoľné splnenie práva (nároku) na uspokojenie zabezpečenej pohľadávky z výťažku speňaženia zálohu záložným dlžníkom nie je pojmovo možné; k prijatiu „premlčaného dlhu“ teda v tomto prípade, na rozdiel od záväzkových právnych vzťahov, už z povahy veci nemôže dôjsť.»*. Je potrebné upozorniť, že v Českej republike sa do prijatia nového civilného kódexu výkon záložného práva realizoval odlišným spôsobom ako u nás, česká právna úprava záložného práva vychádzala z koncepcie, že výkon záložného práva bolo možné realizovať výlučne na základe exekučného titulu (cez inštitút verejných dražieb alebo tzv. konanie o výkon rozhodnutia súdnym predajom zálohu). Táto odlišnosť ale nemá vplyv na to, akú povahu, resp. obsah má premlčané právo na výkon záložného práva. Pojmovo možno súhlasiť s názorom, že sa nepremlčuje záložné právo, ale právo záložného veriteľa na jeho výkon, t. j. možnosť s úspechom realizovať uhradzovaciu funkciu záložného práva (porov. ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – § 450. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 679., podobne VYMAZAL, L. Promlčení zástavního práva. *Právní rozhledy*, 2009, č. 3 s. 95.), a s tým súvisia konzekvencie, ktoré vyplývajú pre záložného veriteľa, a teda či navrhované riešenie zodpovedá princípom všeobecnej spravodlivosti a rozumne usporadúva procesné vzťahy.

28. V zmysle § 151a Občianskeho zákonníka záložné právo slúži na zabezpečenie pohľadávky a jej príslušenstva tým, že záložného veriteľa oprávňuje uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia pohľadávky z predmetu záložného práva, ak pohľadávka nie je riadne a včas splnená.

29. Pre účely posúdenia prípadného negatívneho dopadu na právne postavenie sťažovateľky, resp. záložného veriteľa všeobecne je potrebné posúdiť, aké právo mu ostane zachované, ak záložca úspešne namietne premlčanie jeho práva na výkon záložného práva. Je nepochybné, že v takom prípade sa záložný veriteľ nemôže domôcť výkonu svojho záložného práva. Záložné právo je zabezpečovacím inštitútom a obsahuje subjektívne právo veriteľa uspokojiť svoju pohľadávku

zo zálohu, a to zákonom predpokladaným, resp. zmluvne dohodnutých spôsobom. Oproti tomu stojí povinnosť záložcu strpieť výkon záložného práva. Je otázne, či je možné, ako to aj sťažovateľka argumentuje, realizovať výkon premlčaného záložného práva dobrovoľne so súhlasom záložcu.

30. Obsah záväzku na strane záložcu nespočíva v aktívnom konaní, ale v povinnosti niečo strpieť. Ak by tu mal byť prítomný prvok dobrovoľnosti, pojmovo už nejde o výkon záložného práva, ale v takomto konštrukte môžeme hľadať iné právne inštitúty. Zabezpečenie záväzku záložným právom teda spočíva v tom, že veriteľ, ak jeho splatná pohľadávka nie je riadne a včas splnená, je oprávnený sám bez ingerencie, resp. súčinnosti záložcu, teda jednostranne, uspokojiť sa zo zálohu a záložca výkon jeho práva musí strpieť. Premlčaním, t. j. nevykonaním tohto práva v ustanovenej dobe, nemožno veriteľovi priznať právo na výkon záložného práva. Pojmovým obsahom záložného práva je teda jeho výkon, ak k výkonu nedôjde pred uplynutím premlčacej doby, uplatnením námietky premlčania záložcom dôjde k vyprázdneniu obsahu subjektívneho práva veriteľa. Podobný záver učinil ústavný súd aj v náleze sp. zn. II. ÚS 250/2011: „Ak záložný veriteľ neuplatnil v premlčacej lehote právo na uspokojenie pohľadávky zabezpečenej z výťažku z predaja zo zálohu, má to za následok, ak sa záložca dovoľá premlčania tohto práva, že záložný veriteľ sa nemôže úspešne domôcť speňaženia zálohu (uspokojenia zabezpečenej pohľadávky z výťažku z predaja zálohu). Záložné právo v takom prípade už nemôže byť naďalej spôsobilým predmetom na uspokojenie zabezpečenej pohľadávky.“

31. Na základe uvedeného možno ustáliť, že premlčané záložné právo už nemôže plniť svoju uhradzovaciu, a teda tým aj zabezpečovaciu funkciu, preto jeho ďalší zápis v príslušnom katastri nehnuteľností neopodstatnene a bez relevantného dôvodu zaťažuje záložcu. Je preto žiaduce, aby takýto zápis bol vymazaný. Tento záver následne nestavia záložného veriteľa do nevýhodnejšieho postavenia oproti záložcovi, keďže záložný veriteľ mal do času uplynutia premlčacej doby (3 roky, pozn.) dostatok priestoru na výkon svojho záložného práva. Argument sťažovateľky o strate jej postavenia ako v poradí 1. záložného veriteľa vyznieva účelovo, pretože indikuje, že by sťažovateľka aj po uplynutí premlčacej doby mala byť oprávnená na uspokojenie na úkor ostatných záložných veriteľov, a teda jej právne postavenie by malo byť rovnocenné so záložnými veriteľmi, ktorých záložné právo nebolo premlčané a výkon svojho záložného práva realizovali včas.

32. Existencia inštitútu premlčania je dôsledkom požiadavky právnej istoty, ktorá sa prejavuje i v tom, aby nepretrvávali nevyjasnené právne vzťahy a neuspokojené práva bez časového obmedzenia po neprimerane dlhú dobu. Inštitút premlčania má motivovať veriteľov, aby svoje práva uplatňovali včas. Premlčaním právo nezaniká, je obmedzená iba jeho žalovateľnosť, teda možnosť súdne alebo inak mocensky ho vykonať. K premlčaniu práva dochádza márnym uplynutím premlčacej doby, nástup jeho následkov je podmienený námietkou dlžníka. Tak, ako je pre veriteľa významnou hodnotou právneho štátu vymožitelnosť práva, pre dlžníka je rovnako významnou hodnotou aj naplnenie princípu právnej istoty. Z uvedeného je zrejmé, že všeobecný súd je povinný riešiť spory vedené pred ním so zohľadnením všetkých princíпов právneho štátu a hľadať v situácii, keď sa záujmy účastníkov konania vedeného pred ním dostanú do rozporu, ústavnú rovnováhu medzi nimi (II. ÚS 250/2011).

33. Vzhľadom na uvedené úvahy ústavný súd konštatuje, že právny záver najvyššieho súdu vyslovený v prejednávanej veci nevytvára nerovnovážny stav medzi záložcom a záložným veriteľom, ale, práve naopak, vyplní legislatívnu medzeru, ktorá do nevýhodnej pozície stavala

záložcu, čím zodpovedá princípom všeobecnej spravodlivosti a rozumne usporadúva procesné vzťahy. Toto riešenie tak nepresahuje medze, ktoré v zmysle zásady sudcovskej tvorby práva podľa čl. 4 ods. 2 CSP právny poriadok súdu ustanovuje, preto ho nemožno označiť za svojvoľné či arbitrárne.

34. Vo vzťahu k sťažovateľkou formulovanej druhej právnej otázke o možnosti prihliadať na námietku premlčania výkonu záložného práva, ak nebola vznesená námietka premlčania zabezpečenej pohľadávky, najvyšší súd odkázal na nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 250/2011 z 8. decembra 2011: *„Pokiaľ ustanovenie § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka predlžuje plynutie premlčacej doby práva domáhať sa uspokojenia zo zálohu tak, že ustanovuje, že záložné práva sa nepremlčujú skôr, než zabezpečená pohľadávka, vychádza z toho, že je potrebné skúmať iba to, kedy uplynie premlčacia doba zabezpečovanej pohľadávky, avšak nie to, či bola dlžníkom vo vzťahu k právu veriteľa domáhať sa splnenia zabezpečovanej pohľadávky aj vznesená námietka premlčania. Vznesenie námietky premlčania záložného práva je významné iba vo vzťahu k právu záložného veriteľa domáhať sa uspokojenia zo zálohu, pričom je zrejmé, že túto námietku môže vzniesť iba záložca a prvý raz tak môže (úspešne) urobiť až v momente, keď uplynula premlčacia doba aj zabezpečovanej pohľadávky, nielen trojročná premlčacia doba pre premlčanie práva záložného veriteľa domáhať sa uspokojenia zo zálohu. V prípade ak tieto premlčacie doby uplynuli, záložný veriteľ nezačal s predajom zálohu a záložcom bola námietka premlčania vznesená, stráca záložný veriteľ možnosť domáhať sa (proti vôli záložcu) uspokojenia zo zálohu, pretože jeho záložné právo je premlčané.“*

35. Citované závery možno chápať v tom zmysle, že záložca môže účinne namietat' premlčanie záložného práva a dlžník premlčanie zabezpečeného záväzku, akcesorita záložného práva spočíva v tom, že záložné právo sa nepremlčuje skôr ako ním zabezpečená pohľadávka.

36. Najvyšší súd v tomto prípade akceptoval výklad, že pri skúmaní, či premlčanie záložného práva mohlo nastať z hľadiska posúdenia, či hlavný záväzok bol tiež premlčaný, je postačujúce, ak je objektívne jasné, že uplynula premlčacia doba vo vzťahu k hlavnému záväzku, a nie je potrebné vyžadovať, aby bolo premlčanie dlžníkom aj účinne namietané. Je pravdou, že súd prihliadne na premlčanie iba na námietku dlžníka, uvedené je ale potrebné chápať v kontexte sporového konania o priznanie plnenia z hlavného záväzkového vzťahu.

37. Argument sťažovateľky, že odkaz na nález č. k. II. ÚS 250/2011 z 8. decembra 2011 nie je príliehavý, lebo tu bola osoba dlžníka a záložcu totožná, navyše nie je správny, aj v tejto veci záložca nebol súčasne aj dlžníkom pohľadávky zabezpečenej záložným právom. Závery nálezu citované najvyšším súdom sú aplikovateľné na prejednávajúcu vec.

38. Ústavný súd v namietanom rozsudku nezistil zjavne svojvoľný, arbitrárny, resp. neodôvodnený výklad príslušnej právnej normy, ktorý by mohol vyvolať účinky nezlučiteľné so základným právom na súdnu ochranu, resp. právom na spravodlivé súdne konanie. Rovnaký záver možno konštatovať aj vo vzťahu k namietanému porušeniu čl. 13 dohovoru, ktoré sťažovateľka ani zvlášť argumentačne nepodporila. Ústavný súd preto dospel pri predbežnom prerokovaní k záveru, že medzi napadnutým rozsudkom a obsahom označených práv neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol reálne dospieť k záveru o ich porušení. Na základe uvedeného ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z.

o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

39. Keďže ústavná sťažnosť sťažovateľky bola odmietnutá ako celok už pri jej predbežnom prerokovaní, rozhodovanie o ďalších ich návrhoch v uvedenej veci stratilo opodstatnenie, preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. septembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu